

Vraag 1

Kunt u aangeven voor export naar welke landen of regio het meest een beroep wordt gedaan op de Exportkredietgarantieregeling / Exportkredietverzekeringsfaciliteit (EKV/EKG)?

Antwoord 1

EKV-polissen worden aangevraagd en afgegeven voor transacties wereldwijd. Opkomende markten vormen doorgaans wel de belangrijkste bestemming, denk hierbij aan de BRICS-landen (Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika) of de Next-11 (Bangladesh, Egypte, Indonesië, Iran, Mexico, Nigeria, Pakistan, Filippijnen, Zuid-Korea, Turkije, Vietnam). Onderstaand een top 10 tabel op basis van de stand uitstaande polissen ultimo februari 2015.

Tabel 1: top 10 landen naar omvang nog lopende polissen

ranking	land	Omvang polissen in mln. €	%
1	Japan	883,1	11%
2	Indonesië	790,2	10%
3	Bermuda	659,8	8%
4	Marokko	538,8	7%
5	Egypte	531,6	6%
6	Brazilië	410,1	5%
7	Saoedi Arabië	306,1	4%
8	Kazachstan	313,9	4%
9	India	285,2	3%
10	Mexico	276,8	3%

De BRICS-landen en Next-11 zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor 35% van de uitstaande polissen ultimo februari 2015. Een overzicht van uitgereikte EKV polissen is beschikbaar op de website van Atradius (<http://www.atradiusdutchstatebusiness.nl/publicaties/afgegevenpolissen>).

Vraag 2

Kunt u aangeven hoe groot het maximale risico op de EKG in de afgelopen vijf jaar is geweest? Voor hoeveel stond de overheid de afgelopen jaren maximaal garant?

Antwoord 2

Zoals in de beleidsdoorlichting is aangegeven is in 2013 de eerste EKG uitgereikt. Van de meeste EKG's die tot nu toe zijn verstrekt loopt de krediettermijn van de onderliggende EKV-gedekte transactie nog niet, zodat er onder de EKG ook nog geen risico wordt gelopen. De EKG-portefeuille groeit nog steeds. Per ultimo februari 2015 bedraagt het saldo van de uitstaande EKG-garanties EUR 832 miljoen. Dit is overigens een conservatieve benadering van het risico aangezien het daadwerkelijke risico niet over het totale garantiebedrag wordt gelopen maar over slechts één termijnbetaling per lening en dus veel kleiner is. De financiering wordt doorgaans terugbetaald over de looptijd van het krediet in halfjaarlijkse termijnen. De EKG gaat over tot uitkering als de bank wel een termijnbetaling heeft ontvangen maar deze niet "doorsluis" naar de investeerder. Indien dit zich voordoet worden de volgende termijnbetalingen via een andere "paying agent" betaald om te voorkomen dat de verdere termijnbetalingen ook niet worden doorgezet naar de investeerder. Uitgaande van de stand ultimo februari 2015 zou er in 2015 maximaal EUR 27 miljoen kunnen worden uitbetaald onder de EKG. Hiervoor zouden vier banken niet meer aan hun betalingsverplichtingen voldoen. Zoals gezegd lopen nog niet alle termijnbetalingen al in 2015. In 2019 lopen bij de huidige portefeuille de meeste termijnbetalingen en is de theoretische maximale schade EUR 52 miljoen. Hiervoor zouden zes banken niet meer aan hun betalingsverplichtingen

moeten voldoen. Hierbij is overigens geen rekening gehouden met de mogelijkheid om schade te verhalen door middel van regres of recuperatie.

Vraag 3

Wat is het effect op het EMU-saldo en de EMU-schuld als events zich voordoen (bijvoorbeeld alle events, de helft van de events of een kwart)?

Antwoord 3

Als zich een event voordoet onder de EKG (of de EKV) leidt dit niet automatisch tot een tegenvaller ten opzichte van de begroting. Als zich een event voordoet en er vindt een schade-uitkering plaats en regres (het verhalen van de vordering op de bank) blijkt niet (onmiddellijk) mogelijk, dan komt deze kasuitgave ten laste van het EMU-saldo. De EMU-schuld loopt dan ceteris paribus met hetzelfde bedrag op. Indien op een later moment alsnog regres kan worden gehaald vindt het tegenovergestelde plaats. Op de begroting van Financiën staat echter jaarlijks een bedrag geraamd voor schade-uitkeringen. Of er ook sprake is van een tegenvaller en een zichtbaar effect op het EMU-saldo hangt dus af van de vraag hoe het totaal aan schade-uitkeringen in een jaar zich verhoudt tot de geraamde schade. Als deze binnen de raming valt, dan is er geen effect te zien in het EMU-saldo. Bovendien is er een begrotingsreserve waarmee tegenvallers kunnen worden opgevangen. Ten slotte dienen tegenvallers conform de begrotingsregels gedekt te worden door meevallers of ombuigingen, ook hierdoor is er bij een tegenvaller niet per definitie een effect op het EMU-saldo en de EMU-schuld.

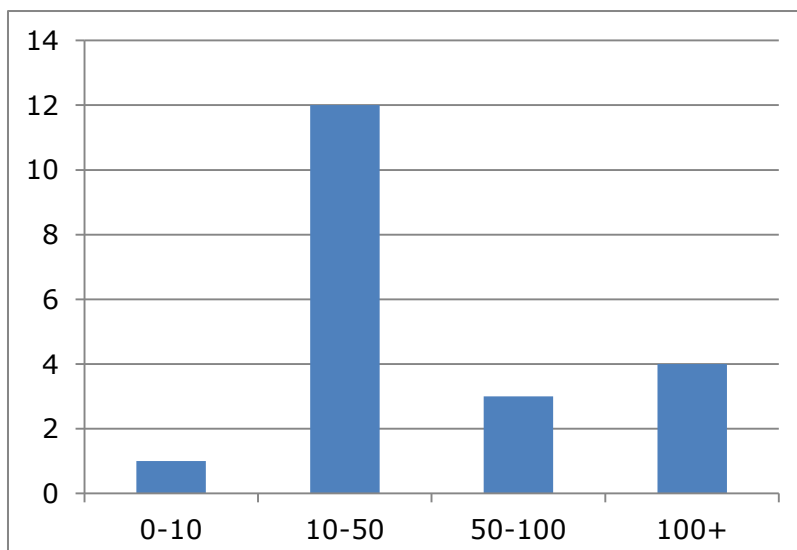
Vraag 4

Wat is de grootste individuele 'garantie' die er gegeven is? Kunt aangeven hoe de verdeling van de groottes van de garanties verloopt? Zijn er bijvoorbeeld veel kleine garanties, of veel van een bepaalde grootte?

Antwoord 4

De garantiebedragen (afgegeven garanties en toegezegde garanties) in de EKG-portefeuille variëren van EUR 1 miljoen tot EUR 240 miljoen. Er lopen veertien definitieve garanties en zes toegezegde garanties (stand ultimo februari 2015). Het merendeel van de garanties kent een omvang tussen de EUR 10 miljoen en EUR 50 miljoen. Onderstaand een tabel met een verdeling van de uitstaande garanties naar omvang.

Grafiek 1: Verdeling van de uitstaande garanties naar omvang (mln euro's) in aantal polissen (stand ultimo februari 2015)

Vraag 5

Welke rating agencies worden gebruikt bij het vaststellen van banklimieten?

Antwoord 5

Bij het vaststellen van banklimieten worden de gebruikelijke rating agencies Moody's, Standard & Poor en Fitch gebruikt.

Vraag 6

Worden er ook nog andere risico-analyses van de banken gemaakt? Zo ja, hoe en door wie? Waar wordt naar gekeken?

Antwoord 6

De rating van de agencies is onderdeel van een bredere risico-analyse van de bank door Atradius DSB. Atradius DSB maakt bij die analyse ook gebruik van andere bronnen en van een aanvullend ratingmodel. De risico-analyse voor de EKG is aanvullend op de risicobeoordeling voor de EKV en is vooral gericht op de vraag of een mogelijke claim onder de exportkredietgarantie op de bank verhaald kan worden. Voor de onderliggende risico-analyse van de EKV geldt dat die wordt gedaan door Atradius DSB en dat ook de financierende banken (die altijd een eigen risico houden) een analyse van de kredietwaardigheid van debiteuren maken.

Vraag 7

Is het mogelijk dat de banklimiet wordt verlaagd als er de verwachting is dat de rating geen goed beeld geeft van de risico's van een financierende bank?

Antwoord 7

Indien er twijfels zijn over de risico's van een financierende bank dan kan een exportkredietgarantie worden geweigerd. Het toekennen van een garantie is geen automatisme. De rating van twee verschillende rating agencies vormt in principe de leidraad voor de banklimiet, maar indien de "expert opinion" daartoe aanleiding geeft kan hiervan worden afgeweken. De "expert opinion" wordt verstrekt door de uitvoerder van de faciliteit, Atradius DSB. Het ministerie van Financiën neemt vervolgens een beslissing.

Vraag 8

Welke rol spelen de ratings bij het vaststellen van de premie? Worden er ook andere benchmarks gebruikt, zoals bijvoorbeeld de leverage ratio?

Antwoord 8

Bij de berekening van de premie wordt rekening gehouden met de looptijd en de omvang van de garantie. Hier is voor gekozen om snel de premie voor de EKG te kunnen bepalen en zo de gebruiksvriendelijkheid van het instrument te vergroten. Op deze wijze is het immers heel eenvoudig voor alle betrokken partijen om te berekenen hoe hoog de premie zal uitpakken en deze duidelijkheid en voorspelbaarheid is belangrijk voor bedrijven en banken die met een potentiële koper aan het onderhandelen zijn. De banken die in aanmerking komen voor een EKG hebben ratings in de categorie AAA+ tot A- waarbij de onderlinge verschillen in defaultkansen zeer beperkt zijn en de verschillen in premie – als rekening gehouden zou worden met de defaultkansen – ook zeer beperkt zouden zijn. De verschillen in rating werken wel door in de limieten per bank. Er wordt dus alleen indirect (via de ratings) gebruikt gemaakt van benchmarks zoals de leverage ratio.

Vraag 9

Wat is de verwachting voor het aantal af te geven exportkredietgaranties in 2015? Is er een garantiëplafond voor de EKG? Zo ja, hoe hoog is dit plafond?

Antwoord 9

De EKG is net als de EKV een vraaggestuurd instrument. Het is erg moeilijk om van te voren een inschatting te geven van het aantal exportkredietverzekeringsaanvragen dat in een jaar zal worden ingediend. Dit is namelijk afhankelijk van verschillende factoren zoals de ontwikkeling van de internationale economie, de behoefte aan zekerheid bij financiers en de vraag naar Nederlandse exportproducten. De uitkomst van alle verschillende variabelen op de vraag naar exportkredietverzekeringen is echter moeilijk te voorspellen. Dit geldt ook voor exportkredietgaranties. Zonder een exportkredietverzekering zal er immers geen exportkredietgarantie worden afgegeven. Slechts een deel van de transacties waarop een exportkredietverzekering wordt afgegeven komt in de praktijk in aanmerking voor een exportkredietgarantie. Dan is het bovendien nog de vraag of exporteurs, banken en investeerders voor deze transacties behoefte hebben aan een exportkredietgarantie.

Omdat het additionele risico dat voortvloeit uit een exportkredietgarantie een zeer beperkt extra risico is bovenop de exportkredietverzekering is ervoor gekozen om geen aanvullend plafond voor de EKG in te stellen. Het totale garantiëplafond voor EKV en EKG bedraagt EUR 10 miljard per jaar.

Vraag 10

Exportfinanciering wordt verzorgd in de vorm van een leverancierskrediet of van een afnemers/koperskrediet. Hoe is de verhouding tussen deze twee vormen van krediet in de praktijk van de Nederlandse EKV?

Antwoord 10

Van de huidige verzekeringen betreft ongeveer 2/3 een koperskrediet. Koperskrediet komt vooral voor bij de meer omvangrijke transacties. Bij kleinere transacties wordt meestal gekozen voor een leverancierskrediet.

Vraag 11

Wat is de reden dat in het eurogebied twee keer zoveel exporten door kredietverzekeraars worden verzekerd dan in de rest van de wereld?

Antwoord 11

Het eurogebied is van oudsher meer gericht op export dan de rest van de wereld. Hierdoor is de markt voor particuliere exportkredietverzekeraars in dit deel van de wereld ook meer ontwikkeld dan elders.

Vraag 12

Waarom wordt de exportkredietgarantie als financieel product niet door de financiële wereld zelf verzorgd, nu die financiële wereld in rustiger vaarwater is gekomen?

Antwoord 12

Een garantie van de Nederlandse staat biedt investeerders de mogelijkheid om exportkredieten te financieren tegen een risicoprofiel dat aansluit bij Nederlandse staatsobligaties. Het ligt niet voor de hand dat er een commerciële partij is die een gelijke garantie kan geven op het betalingsrisico van een bank, aangezien er geen commerciële partij is met dezelfde goede kredietwaardigheid en als gevolg daarvan is er dus ook geen marktpartij die voor investeerders hetzelfde product kan aanbieden. Bovendien zou een garantie door een commerciële partij betekenen dat een

investeerder verplicht is om een uitgebreide 'due diligence' te doen, terwijl dat voor de Nederlandse staat veel beperkter kan (en doorgaans reeds gedaan is).

Vraag 13

Kunnen alle banken met een voldoende rating gebruik maken van de EKG, of is dit instrument alleen toegankelijk voor Nederlandse banken?

Antwoord 13

De exportkredietgarantie kan verleend worden voor alle banken met een voldoende rating waarvan daarnaast op basis van een "expert opinion" het risico acceptabel wordt geacht. Dit kunnen uiteraard buitenlandse banken zijn. Anders zou er immers sprake zijn van bankensteun voor Nederlandse banken en zou de concurrentie op de Nederlandse markt – en daarmee ook de mogelijkheden voor het verkrijgen van financiering door exporteurs – ingeperkt worden.

Vraag 14

Hoe zijn de baten van de EKG verdeeld over de exporteur(en), de bank(en) en de investeerder(s)?

Antwoord 14

De baten voor de verschillende partijen zijn samengevat in Tabel 4 van de beleidsdoorlichting. Het belangrijkste voordeel voor de exporteur is dat hij door de beschikbaarheid van goedkope langetermijnfinanciering orders kan veiligstellen die anders wellicht verloren zouden zijn gegaan. Daarnaast profiteert ook de afnemer/debiteur, aangezien deze toegang krijgt tot goedkope financiering. Het is niet exact te kwantificeren hoe groot het voordeel voor alle verschillende partijen is, dat is van te veel factoren afhankelijk en bovendien is er geen *counterfactual* om mee te vergelijken.

Tabel 2: voordelen en nadelen van de EKG per belanghebbende partij

belanghebbende	voordelen	nadelen
<i>Banken</i>	klanttevredenheid	transactiekosten
	duurzame betrokkenheid	
	ruimte op de balans	
<i>Exporteurs</i>	stabielere beschikbaarheid langetermijnfinanciering	garantiekosten
	scherpere rentetarieven	
	geen noemenswaardige wijziging in huidige werkwijze	
<i>Investeerders</i>	makkelijk uitlegbaar	zeer beperkte liquiditeit
	hetzelfde risicoprofiel als de Nederlandse staat	voor sommige investeerders past het niet binnen beleggingsmandaat

	past vaak binnen het beleggingsmandaat van investeerders	
<i>Staat</i>	ondersteuning van de concurrentiepositie van Nederlandse exporteurs	(beperkte) toename garanties
	geen additionele uitvoeringskosten	(minimale) budgettaire consequenties
	sluit aan bij de huidige werkzaamheden	
	voorkomen marktverstoring	
	kostendekkende premie	
	inzetbaarheid bij crisis	

Vraag 15

Welke investeerders/institutionele beleggers hebben tot nu toe gebruik gemaakt van de EKG?

Antwoord 15

Voor investeerders bestaat geen verplichting om in te stemmen met openbaarmaking van hun betrokkenheid. Bovendien staat het investeerders vrij hun belang door te verkopen aan andere gekwalificeerde investeerders. Ongeveer 90% van de garanties (op basis van het bedrag) is uitgereikt aan institutionele beleggers (verzekeraars en pensioenfondsen). De overige 10% is uitgereikt aan (Pfandbrief)banken.

Vraag 16

Hoe wordt de keuze voor de vier aangeboden uitvoeringsvarianten – overdrachtsvariant, herfinancieringsvariant, pandbriefvariant, notes-variant – van de EKG bepaald, en door wie?

Antwoord 16

Dit is afhankelijk van de meest optimale financieringsstructuur voor de betreffende exporttransactie. De exporteur en de financierende bank kijken samen welke structuur het beste aansluit bij de transactie. De bank kijkt vervolgens wat de meest optimale manier is om aan het benodigde kapitaal te komen en gaat op zoek naar een of meerdere investeerders. Afhankelijk van de financieringsstructuur en de voorkeuren van de investeerders wordt gekeken welke EKG – indien deze gebruikt wordt – hier het beste bij aansluit. De Pfandbriefvariant wordt uiteraard gebruikt door Pfandbriefbanken en de notes-variant is nog in ontwikkeling.

Vraag 17

In tabel 2 van de beleidsdoorlichting wordt de Nederlandse financieringsondersteuning voor exporteurs vergeleken met 15 andere benchmarklanden. Is het mogelijk een vergelijking te maken met uitsluitend andere landen die net als Nederland alleen 'pure cover' bieden, en zo ja, hoe ziet dat beeld eruit?

Antwoord 17

Voor zover bij ons bekend bieden Zwitserland, Portugal en Nieuw-Zeeland ook enkel pure cover. 'Pure cover' zoals gedefinieerd in de beleidsdoorlichting wil zeggen dat een uitvoerder van een publieke exportkredietfaciliteit (ECA) enkel verzekeringen en garanties aanbiedt van financieringen uit de markt. Een pure cover ECA biedt dus geen publieke exportfinanciering aan. Alle landen in tabel 2 van de beleidsdoorlichting bieden deze verzekeringen en garanties aan. In de tabel zijn in beginsel de meest relevante benchmarklanden opgenomen, dat wil zeggen de landen waar de belangrijkste concurrenten van Nederlandse exporteurs zijn gevestigd.

Het beeld dat uit de tabel naar voren komt is dat in vrijwel al deze landen wel een vorm van publieke exportfinanciering wordt aangeboden. Dit beeld is echter wel beperkt omdat ieder land zijn eigen vorm kiest en eigen voorwaarden hanteert waardoor onderlinge vergelijking lastig is. In sommige landen is de ECA een entiteit die zowel publiek verzekert als financiert (bijvoorbeeld US EXIM). In andere landen worden de beide functies door verschillende entiteiten uitgevoerd (bijvoorbeeld in Duitsland, waar EH namens de overheid verzekert en Kfw financiert).

Vraag 18

Welke mogelijkheden bestaan er om de aangegeven Nederlandse achterstand ten opzichte van het internationale level playing field weg te nemen door in te zetten op gelijke (Europese) regelgeving voor alle EU-lidstaten?

Antwoord 18

Binnen de EU is de regelgeving op het terrein van de exportkredieten grotendeels geharmoniseerd. De Arrangement on officially supported Export credits, het internationale afsprakenkader voor Exportkredietverzekeringen, is voor de EU omgezet in Verordening 1233/2011. Binnen deze afspraken bestaan er nog wel enige keuzemogelijkheden. Het verschil in level playing field zoals aangegeven in de beleidsevaluatie is dan ook een gevolg van beleidskeuzes en niet van verschillen in regelgeving binnen de EU-lidstaten.

Vraag 19

Welke is de achtergrond dat veel landen in tegenstelling tot Nederland naast 'pure cover' ook voor 'direct lending' aanbieden?

Antwoord 19

Of landen een vorm van 'direct lending' aanbieden is een politieke keuze. Het is volgens internationale regels toegestaan mits bepaalde voorwaarden in acht worden genomen. Het is niet noodzakelijkerwijs zo dat direct lending goedkopere financiering oplevert voor de exporteurs. Bancaire financiering zal eerder aantrekkelijker zijn dan 'direct lending' wanneer de financiële sector in een land beter functioneert of het landenrisico lager is. 'Direct lending' vindt namelijk plaats tegen internationaal vastgestelde minimumtarieven (CIRR). Het aanbieden van directe publieke financiering heeft als voordeel voor exporteurs dat er een (overheids)loket is waar exporteurs terecht kunnen voor exportfinanciering en dat de exporteur dus geen bank (laat staan investeerder) bereid hoeft te vinden krediet te verschaffen. Het heeft als nadeel dat de overheid marktversturend te werk gaat en de staatsschuld oploopt.

Vraag 20

Welke definitie wordt gehanteerd voor het vaststellen of een steunmaatregel marktversturend werkt, welke criteria worden hiervoor gehanteerd?

Antwoord 20

Als de overheid een steunmaatregel wil doorvoeren, moet zij deze eerst melden aan de Europese Commissie. De Commissie toetst of de maatregel staatssteun is. Bij die toets telt vooral het effect van de maatregel op de concurrentie. In sommige situaties kan een EU-land vrijstelling krijgen. Ook als de overheid marktconform handelt, geldt dat niet als staatssteun.

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/staatssteun/uitzonderingen-en-vrijstelling-staatssteun>

Vraag 21

Op grond van welke gegevens wordt geconstateerd dat het Nederlandse bedrijfsleven ook met de invoering van de EKV/EKG structureel op achterstand blijft ten opzichte van de buitenlandse concurrentie

Antwoord 21

Hiermee is met name bedoeld dat Nederlandse exporteurs niet terecht kunnen bij een (overheids)loket voor exportfinanciering. In landen die een vorm van publieke financiering aanbieden kunnen exporteurs (onder voorwaarden) bij een (overheids)loket aankloppen voor het verkrijgen van een exportkrediet. Met de EKG is het nog altijd zo dat exporteurs een bank en een financier moeten vinden die bereid zijn het krediet te verschaffen. Er worden dus ook transactiekosten gemaakt door de verschillende betrokken partijen. Desalniettemin hoeft het niet zo te zijn dat het krediet met EKG duurder is, aangezien direct lending zoals al eerder vermeld gebonden is aan de CIRR. Bovendien blijkt dat er erg veel interesse bij investeerders is om te investeren in EKG-gedekt exportkrediet.

Vraag 22

Streeft u naar een internationaal gelijk speelveld voor exportkredieten, of wordt de voorkeur gegeven aan een beleid dat bewust aanstuurt op de ontwikkeling van instrumenten die zich onderscheiden van het aanbod in andere omringende en vergelijkbare exportlanden?

Antwoord 22

Ik streef zeker naar een internationaal gelijk speelveld, maar dat betekent niet dat alle landen identieke producten hoeven aan te bieden. Dat is immers ook sterk afhankelijk van de behoefte die in een land bestaat (bijvoorbeeld door de samenstelling van het exporterende bedrijfsleven), politieke voorkeuren, het politiek-economische systeem, of, als het gaat om exportkredieten, de kracht van de financiële sector in een land. Een gelijk speelveld vereist wel dat internationaal afspraken worden opgesteld en gehandhaafd over de voorwaarden waaraan instrumenten moeten voldoen. Dit is ook het geval, zoals blijkt uit het bestaan van de afspraken voor minimum verzekeringpremies en afspraken over minimumrentes voor direct lending of rentesteun. Binnen het gelijke speelveld is er uiteraard ruimte om ervoor te zorgen dat het eigen bedrijfsleven door goede dienstverlening niet op achterstand komt te staan.

Vraag 23

Van de EKV publiceert Atradius DSB transactieoverzichten. Kan in een dergelijke publicatie van EKG gesteunde transacties worden voorzien?

Antwoord 23

De onderliggende EKV transacties worden al gepubliceerd op de website van ADSB. In overleg met ADSB zal ik bezien of voortaan bij deze publicaties vermeld kan worden voor welke van deze polissen tevens een EKG is afgegeven.

Vraag 24

Welke consequenties heeft een default van een EKV gesteunde transactie voor een eventueel daaraan gekoppelde EKG?

Antwoord 24

Wat betreft defaults staan de EKV en de EKG los van elkaar. De EKV verzekert tegen non-betaling door een debiteur, de EKG tegen betalingsproblemen bij een financierende bank (doorsluisrisico). In principe heeft een default onder de EKV dan ook geen consequenties voor de EKG. Bovendien heeft de bank die de exporttransactie financiert de verplichting om de investeerder door te blijven betalen en te voorkomen dat de EKG wordt ingeroepen, óók in het geval dat de bank zelf niet langer betaald krijgt vanwege een default onder de EKV.

Vraag 25

Hoe wordt de in de beleidsdoorlichting genoemde continue dialoog met de sector (exporteurs, banken en investeerders) vormgegeven?

Antwoord 25

De dialoog vindt primair plaats in de Rijkscommissie voor Export. Deze commissie heeft tot taak overleg te voeren over (inter)nationale ontwikkelingen en vraagstukken alsmede over knelpunten en mogelijke oplossingen daarvoor op het gebied van exportkredietverzekering en -financiering en investeringsverzekeringen. Daarnaast zijn er regelmatig werkgroepen met gebruikers van de verschillende exportkredietverzekeringsfaciliteiten. Naast de dialoog met de sector vindt er ook een jaarlijkse ngo-bijeenkomst plaats.

Vraag 26

Kan een overzicht gegeven worden van de in 2013 en 2014 afgegeven financieringspolissen?

Antwoord 26

Atradius DSB publiceert alle verzekerde transacties op haar website. Deze publicaties bevatten voor zover relevant ook informatie over de financier. In totaal gaat het in 2013 en 2014 om 67 polissen (zie ook het antwoord op vraag 28).

(<http://www.atradiusdutchstatebusiness.nl/publicaties/afgegevenpolissen>)

Vraag 27

Kan een EKG-dekking worden verstrekt na afgifte van een financieringspolis, of worden beide producten bij voorkeur gelijktijdig verstrekt?

Antwoord 27

Ja, het kan allebei.

Vraag 28

Hoe groot is het percentage EKG-dekkingen van alle financieringspolissen in 2013 en 2014 (gemeten naar volume van de transacties en naar het aantal transacties)?

Antwoord 28

Tabel 3: aantallen en percentages EKG-dekkingen in 2012, 2013 en 2014

Jaar	Financieringspolissen		Exportkredietgaranties		Verhouding EKG/EKV	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
2012	23	350.166.891	0		0%	0%
2013	28	1.802.286.972	2	269.246.528	7%	15%
2014	39	2.294.365.556	4	410.115.848	10%	18%

* bedragen in euro, exclusief toegezegde EKV & EKG

Vraag 29

Kunnen de transactiekosten van een EKG worden gespecificeerd, en voor wiens rekening zijn deze kosten precies? Welke baten staan daar tegenover?

Antwoord 29

De transactiekosten kunnen niet (kwantitatief) worden gespecificeerd. Voor een bank gaat het bijvoorbeeld om de kosten voor het opstellen van de leningdocumentatie, voor een investeerder om de kosten die hij moet maken voor de zogeheten 'due diligence' van de debiteur en voor ADSB om de kosten die samenhangen met de risicobeoordeling van een EKG-aanvraag. De kosten worden in de regel doorberekend aan de afnemer die immers een krediet verkrijgt en daarover rente betaalt. ADSB maakt overigens voor de EKG wel aanvullende kosten maar ontvangt hiervoor geen aanvullende vergoeding. De voordelen (en nadelen) die er tegenover staan zijn samengevat in Tabel 4 van de beleidsdoorlichting (zie ook vraag 14).

Vraag 30

Kunnen de garantiekosten voor exporteurs worden gespecificeerd?

Antwoord 30

In de regel zijn er geen (directe) garantiekosten voor de exporteur. Indirect wel omdat kosten normaal gesproken worden doorberekend aan de afnemer, maar zonder EKG zou de financiering voor de afnemer duurder zijn geweest.

De EKG-premie wordt in rekening gebracht bij de bank. De bank verleent een krediet aan de afnemer (in het geval van een financieringspolis *niet* aan een exporteur). Het ligt wederom voor de hand dat de bank zijn financieringskosten – dus inclusief premie etc. – doorberekent aan de afnemer inclusief een opslag voor de eigen transactiekosten. Dat betekent dus dat in de uiteindelijke financieringskosten die de afnemer betaalt ook een opslag zit. De kosten en de prijs van geld bepalen uiteindelijk de prijs van de financiering die de exporteur aan haar klant kan bieden. Indirect heeft dit dus consequenties voor de concurrentiepositie van de exporteur. Echter, zonder overheidsgarantie waren de kosten van financiering normaal gesproken hoger geweest voor de afnemer en de concurrentiepositie van de exporteur dus slechter.

Vraag 31

Is de uitgifte van verhandelbaar schuld papier in het geval van de notes-variant te omschrijven als een vorm van securitisatie die gepaard gaat met het aanvaarden van grotere risico's voor de Staat als bron van financieel rendement voor de investeerder?

Antwoord 31

Nee. De risico's van de staat zijn en blijven gelijk voor iedere EKG-variant. Het risico van een EKG is enkel afhankelijk van het risico op faillissement van de betrokken bank en is volstrekt onafhankelijk van de gekozen EKG-variant. Deze heeft namelijk alleen effect op de afspraken tussen bank en investeerder. In beginsel is er ook geen verschil in rendement voor de investeerder. Deze verkrijgt immers schuld papier dat de facto het risicoprofiel van de Nederlandse staat heeft, met een opslag voor de geringe liquiditeit. Deze opslag zou in de notes-variant dus iets kleiner kunnen uitpakken, minder rendement voor de investeerder dus, aangezien dit papier beter verhandelbaar is.

Vraag 32

Welke andere landen kennen garanties voor kapitaalverstrekkers voor handelsfinanciering die gelijksoortig zijn aan de EKG? Sinds wanneer bestaan dergelijke garantiestellingen in deze landen?

Antwoord 32

Landen die instrumenten kennen die vergelijkbaar zijn met de EKG zijn:

- Duitsland (voor 2008 geïntroduceerd)
- België (sinds 1 maart 2013)
- Denemarken (voor 2008 geïntroduceerd)
- Frankrijk (sinds oktober 2013)
- Zwitserland (rond 2008)

Vraag 33

Zijn financieringsinstrumenten voor de ondersteuning van het bedrijfsleven bij het zakendoen in ontwikkelingslanden (o.a. Dutch Good Growth Fund (DGGF)) te omschrijven als een vorm van 'direct lending'?

Antwoord 33

Bij onderdeel 3 van het DGGF, ondersteuning van de export van het Nederlands mkb naar ontwikkelingslanden, wordt aanvullende EKV geboden (waar de reguliere EKV geen dekking biedt) en wordt de mogelijkheid geboden export te financieren. Kortweg komt dit laatste erop neer dat bij transacties tot EUR 2 mln. het DGGF de rol van de bank overneemt door middel van het verdisconteren van wissels (alleen als de commerciële bank geen rol voor zichzelf ziet). Dit heeft kenmerken van 'direct lending' maar daarbij wordt veelal toch eerder bedoeld op rechtstreekse financieringen door de overheid aan kopende partijen en dat is bij deze variant van het DGGF niet aan de orde.

Vraag 34

Kan het doorsluisrisico dat optreedt bij de EKG nader worden omschreven?

Antwoord 34

Het doorsluisrisico betreft twee vormen van risico op de bank die de exporttransactie financiert. Enerzijds het moraliteitsrisico, het risico dat de bank een betaling die zij heeft ontvangen voor een specifieke exporttransactie niet doorbetaalt aan de uiteindelijke investeerder. Anderzijds het risico dat de bank failliet en een reeds ontvangen betaling niet kan doorbetalen aan de investeerder. Beide vormen van risico worden door de EKG afgedekt, waarbij voor beide risico's geldt dat het juridisch zo geregeld is dat ze volledig op de bank (of de rechtsopvolger) verhaald kunnen worden.

Vraag 35

Hoe wordt gemeten en gemonitord wie – exporteur, bank, investeerder – welk financieringsvoordeel verkrijgt bij de verstrekking van een EKG-dekking?

Antwoord 35

Het uitgangspunt is dat de internationale concurrentie (die er is bij dit type financiering) ervoor zorgt dat het financieringsvoordeel uiteindelijk landt in het financieringsaanbod dat de exporteur kan doen. Over het algemeen zal de marktdruk ervoor zorgen dat, als de bank dit niet doet, de financiering niet tot stand komt en niemand dus winst haalt. Een investeerder zal doorgaans vanwege de EKG genoegen nemen met een lagere rentevergoeding ten opzichte van de situatie zonder EKG. Zonder EKG loopt de investeerder immers uitsluitend risico op de bank, terwijl de investeerder vanwege de EKG het extra vangnet van de overheid heeft. Er is wel anekdotisch (bedrijfsvertrouwelijk) bewijs dat de EKG zorgt voor lagere financieringskosten en zodoende helpt om transacties tot stand te laten komen.

Vraag 36

Welke exporteurs hebben het grootste belang bij de EKG?

Antwoord 36

In principe hebben alle exporteurs met een financieringspolis evenveel belang bij de EKG. Het leidt tot meer mogelijke bronnen van financiering, waardoor er voordeligere financiering mogelijk is. Vanwege transactiekosten (en waarschijnlijk ook door initiële onbekendheid met het instrument) zijn de eerste garanties afgegeven op relatief grote exporttransacties. Door de toenemende bekendheid met de EKG en de introductie van de Pfandbrief-variant zijn er ook kleinere garanties afgegeven. Er lopen momenteel vijf garanties (voorlopig en definitief) kleiner dan EUR 20 miljoen.

In overleg met ADSB zal ik bezien of voortaan bij de publicatie van afgegeven polissen op de website van ADSB vermeld kan worden voor welke polissen tevens een EKG is afgegeven.

Vraag 37

Welke effecten heeft de EKG voor de positie van de afnemers van Nederlandse exporten in het buitenland, in het bijzonder in ontwikkelingslanden?

Antwoord 37

Voor afnemers van Nederlandse exporten betekent een EKG dat het krediet dat zij afsluiten goedkoper wordt. Immers, door de EKG verkrijgt de financier van een transactie een product met een risico op de Nederlandse staat wat een beter risico is dan het risico op een bank. Daardoor daalt de risico-opslag en wordt het krediet dus goedkoper. Los van het rentepercentage is het aannemelijk dat door de EKG bovendien kredieten kunnen worden verstrekt die anders niet tot stand zouden zijn gekomen. Daarmee verkrijgt een afnemer dus eerder toegang tot krediet en tot de mogelijkheid om (Nederlandse) kapitaalgoederen of aannemingswerken aan te schaffen waar juist ontwikkelingslanden gebaat bij zijn omdat zij niet altijd gemakkelijk toegang hebben tot financiering.

Vraag 38

Waarom zijn de effecten op maatschappelijk verantwoord ondernemen niet in de beleidsdoorlichting opgenomen, terwijl de begroting van Financiën hierbij expliciet een rol toekent aan de minister van Financiën en de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking?

Antwoord 38

Een EKG kan alleen worden verstrekt in combinatie met een EKV. De toetsing op MVO-aspecten vindt altijd plaats bij de beoordeling van een EKV-aanvraag. Of er al dan niet een EKG wordt verstrekt verandert immers niets aan de MVO-aspecten van een transactie. De EKG heeft dus geen andere MVO-effecten dan de EKV.

Vraag 39

In hoeverre zijn de effecten van het Nederlandse exportfinancieringsbeleid op maatschappelijk verantwoord ondernemen anders dan die van de benchmarklanden Duitsland, Zweden, Denemarken en Finland die een directe vorm van exportfinanciering kennen?

Antwoord 39

Zoals beschreven in het antwoord op vraag 38 worden MVO-aspecten beoordeeld in de aanvraag voor een EKV. De wijze waarop een transactie wordt gefinancierd verandert niets aan de milieu- of sociale gevolgen van een transactie of project. Volgens de OESO-Arrangement worden bij gefinancierde transacties dezelfde MVO-normen toegepast als bij verzekerde transacties.

Vraag 40

Waarom is in deze beleidsdoorlichting niet het gehele, of in ieder geval een substantieel deel van beleidsartikel 5 geëvalueerd, conform de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek 2012? Wat is de toegevoegde waarde van een beleidsdoorlichting boven een gewone evaluatie als niet het gehele beleidsterrein wordt doorgelicht?

Antwoord 40

De EKG is opgezet als een tijdelijk instrument en zou in principe ultimo 2014 worden beëindigd. Er is bij de laatste verlenging van de EKG aan de Kamer toegezegd dat er een evaluatie zou plaatsvinden om te beoordelen of het instrument zou worden verlengd. De beleidsdoorlichting voor het gehele beleidsartikel (waaronder ook de EKG) is gepland voor 2016. Er is gekozen voor een beleidsdoorlichting in voorbereiding van de beleidsdoorlichting 2016 waarvan de EKG ook onderdeel zal uitmaken. Bij een beleidsdoorlichting wordt voldaan aan alle kwaliteitseisen van de RPE terwijl dit bij een gewone evaluatie niet noodzakelijk is.

Vraag 41

Volgens de brief van het Kabinet levert de exportkredietgarantie (EGK) een positieve bijdrage aan de Nederlandse concurrentiepositie. Uit welke cijfers blijkt dat de exportkredietgarantie een positieve bijdrage heeft?

Antwoord 41

De beleidsdoorlichting heeft aannemelijk gemaakt dat de EKG tot gevolg heeft – zoals onder andere beschreven in het antwoord op vraag 37 – dat de buitenlandse afnemer een aantrekkelijker aanbod krijgt van een Nederlandse exporteur. Zonder EKG was de Nederlandse exporteur duurder geweest voor de afnemer zolang de Nederlandse staat zich goedkoper kan financieren dan de beleggers die een EKG afnemen of de banken die een exporttransactie financieren, zodat de concurrentiepositie van de Nederlandse exporteurs verbetert. Daarnaast vergroot de EKG de beschikbaarheid van exportfinanciering, zodat additionele exportorders gefinancierd kunnen worden. Het is evident dat op deze wijze de concurrentiepositie van Nederlandse exporteurs verbetert ten opzichte van de situatie zonder EKG.

Vraag 42

De conclusie uit de brief van het Kabinet is dat de EGK ook na 2014 wordt voortgezet. Is dit een definitieve voortzetting van de EGK of wordt er over 2 jaar opnieuw een beleidsdoorlichting gehouden die ervoor kan zorgen dat de EGK wordt afgeschaft?

Antwoord 42

De EKG is sinds 1 januari 2015 een onderdeel van het reguliere EKV instrumentarium. Dit zal in zijn geheel worden geëvalueerd in de reguliere beleidsdoorlichting in 2016.

Vraag 43

De concurrentiepositie van de Nederlandse exporteurs is vooruitgegaan. In hoeverre kan dat één op één worden toegeschreven aan de EGK?

Antwoord 43

De concurrentiepositie van de Nederlandse exporteur is afhankelijk van veel verschillende factoren. Niet alleen het productenaanbod van de exporteurs of de voorwaarden waartegen verzekeringen en garanties worden aangeboden door de Nederlandse staat spelen hierbij een rol, maar ook de ontwikkeling in het productenaanbod van concurrenten en de voorwaarden die andere overheden bieden aan concurrenten zijn van belang, evenals voorkeuren en (politieke) overwegingen van afnemers.

De EKG is dus slechts één van de elementen die de concurrentiepositie van Nederlandse exporteurs bepaalt, maar een doeltreffende EKG verbetert wel per definitie de concurrentiepositie van Nederlandse exporteurs ten opzichte van de situatie dat dit instrument niet bestaat. Er wordt een aantrekkelijke bron van exportfinanciering aangeboord die anders niet beschikbaar zou zijn geweest.

Vraag 44

Waarom is deze beleidsdoorlichting beperkt tot een analyse van de beschikbaarheid en de prijs van exportfinanciering, zonder de randvoorwaarden 'minimale budgettaire consequenties' en 'het niet verstoren van de markt' daarbij te evalueren?

Antwoord 44

De beleidsdoorlichting maakt aannemelijk dat de EKG doeltreffend en doelmatig is. De gevolgen voor het EMU-saldo en de EMU-schuld zijn te verwaarlozen en aangezien het instrument aanvullend aan de markt is en de positie van banken niet aantast is er geen sprake van verstoring van de markt.

Vraag 45

Klopt het dat de premies die worden betaald voor de exportkredietgarantie kostendekkend voor zowel de overheid als de bank zijn?

Antwoord 45

Kostendekkende premies zijn conform de WTO een noodzakelijke voorwaarde binnen de publieke exportkredietfaciliteit. Het gaat hierbij om de premies die de staat in rekening brengt, de bank ontvangt geen premies. Zoals in de beleidsdoorlichting wordt onderbouwd (zie pagina 17/18) zijn de premies voor de overheid kostendekkend. De bank ontvangt geen premies voor de exportkredietgarantie maar betaalt hier juist voor (zie antwoord vraag 30).

Vraag 46

Staan er op termijn nog meer plannen op stapel om de concurrentiepositie te verbeteren?

Antwoord 46

Het gelijke speelveld en daarmee de concurrentiepositie wordt conform de beleidsdoelstelling van beleidsartikel 5 van de Financiënbegroting permanent in de gaten gehouden. Soms kan een kleine aanpassing in een van de verzekeringsvoorwaarden die ADSB hanteert al een belangrijk verschil op leveren. Er is voorsnog geen grote aanpassing voorzien binnen het spectrum van de exportkredietverzekering en -garantie. Wel beziet het kabinet in welke mate de instrumenten van de minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking nog beter kunnen worden inzetten ten behoeve van het Nederlandse bedrijfsleven en wordt er meer ingezet op marketing en communicatie over de bestaande mogelijkheden. Zie brief 'Financiering van internationale bedrijfsactiviteiten - Hulp, handel en investeringen'. Vergaderjaar 2014-2015: 33625, nr. 145.

Vraag 47

In de brief wordt ook aangegeven dat de risico's voor de staat zeer beperkt zijn. Wat zijn precies de risico's die de staat loopt?

Antwoord 47

Voor alle varianten geldt dat de risico's van de EKG zeer beperkt zijn, ofwel als zij zich voordoen niet tot financiële consequenties voor de staat leiden. Dit komt voort uit het feit dat het niet mogelijk is een EKG aan te vragen als het risico op een default van de exportfinanciering zelf niet is afgedekt door middel van een EKV. Het grootste deel van het risico (95-98%) is daardoor al afgedekt met een EKV. De EKG neemt het resterende risico op een faillissement van de bank op zich. Er kan alleen sprake zijn van een beroep op de EKG als de investeerder niet betaald heeft gekregen door de bank. In dat geval kan er sprake zijn van een tweetal situaties:

- De bank heeft zelf niet betaald gekregen op het exportkrediet en heeft de investeerder niet betaald. De staat zal in dat geval aan de investeerder moeten uitkeren. Omdat de bank zich heeft verplicht om de investeerder altijd door te betalen (ook als zij zelf niet betaald heeft gekregen), zal de staat onmiddellijk regres halen op de bank en het uitgekeerde bedrag bij de bank terugvorderen. De schade voor de staat met betrekking tot de EKG is nihil¹.
- Doorsluisrisico (vraag 34): In het geval van moraliteitsrisico zal de staat onmiddellijk regres halen op de bank en het uitgekeerde bedrag terugvorderen. De schade voor de staat is in dat geval nihil.

Het kan echter zijn dat er sprake is van een betalingsprobleem bij of een mogelijk faillissement van de bank. Dat is precies het risico dat de EKG dekt. In die situatie kan de staat geen regres halen op de bank (maar wel een vordering verkrijgen). In dat geval bedraagt het maximale risico één betalingstermijn van het exportkrediet.

Vraag 48

Ook wordt er inmiddels een vierde variant ontwikkelt op het gebied van exportkredietgaranties. Deze vierde variant houdt in dat de EGK kan worden opgeknipt in kleine stukjes (obligaties) zodat die makkelijker verhandelbaar zijn. Is deze variant al beschikbaar? Zo nee, wanneer komt deze beschikbaar?

Antwoord 48

Deze variant is nog niet beschikbaar, maar in ontwikkeling. De verwachting is dat deze variant voor het einde van het tweede kwartaal van 2015 beschikbaar zal zijn.

---

¹ Het risico dat de bank niet betaald krijgt op het exportkrediet wordt afgedekt door middel van een EKV.

Vraag 49

Kunt u een uitsplitsing geven van de bijdrage van export van goederen en diensten aan het BBP van binnen en buiten de EU en de ontwikkeling hiervan in de afgelopen vijf jaar?

Antwoord 49

Deze cijfers staan niet tot onze beschikking waardoor wij deze uitsplitsing niet kunnen maken. De cijfers in de beleidsdoorlichting zijn afkomstig van het CBS. Door een revisie van de nationale rekeningen gaan de cijfers niet verder terug dan 2010. Het cijfer over 2014 is nog niet bekend.

Tabel 4: bijdrage van export aan het BBP in % per jaar

jaar	2010	2011	2012	2013
bijdrage %	29,7	30,6	31,6	32,4

Bron: CBS, internationaliseringsmonitoring 2015 (eerste kwartaal)

Daarnaast kan worden aangegeven welk percentage van de uitvoer van goederen naar EU- en naar niet-EU-lidstaten gaat. Deze cijfers kunnen echter niet zonder meer met elkaar gecombineerd worden. Ten eerste betreft het alleen goederen en dus niet diensten, en ten tweede levert niet alle export een even grote bijdrage aan het BBP. Export naar EU-lidstaten zal relatief vaker wederuitvoer betreffen waarvan de bijdrage aan het BBP minder groot is.

Tabel 5: export naar EU in % per jaar

jaar	2010	2011	2012	2013
percentage export naar EU	74,2%	74,0%	72,5%	73,2%

Bron: CBS, Statline.

Vraag 50

In 2013 bedroeg de export € 500 miljard. Op blz. 4 staat 'Wereldwijd wordt ongeveer 6% van de totale exporten verzekerd door private kredietverzekeraars, maar in het eurogebied is dat 12%'.

Wordt de rest van die exporten dan door de staat verzekerd?

Antwoord 50

Nee, slechts een beperkt deel van de export komt in aanmerking voor een verzekering van de Nederlandse staat. Een groot deel van de export betreft contante transacties, zoals handels-, landbouw- en consumptiegoederen. De particuliere verzekeringsmarkt kan doorgaans in de afdekking van de betalingsrisico's daarvan voorzien. Daarnaast hebben leveranciers niet altijd behoefte aan verzekering. Dit kan om verschillende redenen zijn, bijvoorbeeld:

1. Ze hebben een grote spreiding van risico's (afnemers), zodat het verlies op één afnemer nog steeds wordt goedgemaakt door betaling op vele andere leveringen
2. Ze hebben het risico op een andere wijze afgedekt, bijvoorbeeld door middel van accreditieven
3. Ze zijn zich niet bewust van het risico
4. Ze leveren aan buitenlandse moeder- of dochterondernemingen binnen dezelfde groep.

Slechts als de particuliere verzekeringsmarkt niet kan voorzien in de afdekking van de risico's en tegelijkertijd de exporteur behoefte heeft aan kredietverzekering, is er een rol voor de staat. Het gaat hier om een relatief beperkt deel van de Nederlandse export. In het bijzonder zijn dit exporttransacties met een meerjarige betalingstermijn voor de afnemer (d.w.z. voor kapitaalgoederen) of voor infrastructuurprojecten met een meerjarige uitvoeringsduur. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld aannemerij voor het uitbaggeren van havens of het leveren van schepen ten behoeve van olieplatforms. Ook kan het gaan om export van kapitaalgoederen en

diensten naar landen die relatief risicovol zijn waardoor particuliere verzekeraars geen dekking aanbieden. In 2013 is voor een bedrag van 3,1 miljard aan EKV-polissen uitgereikt.

Vraag 51

Kunt u meer vertellen over de relatie tussen de 'net stable funding ratio' in relatie tot de EKG? Wat houdt deze indicator precies in en hoe zou deze gevolgen kunnen hebben voor de EKG?

Antwoord 51

De net stable funding ratio (NSFR) maakt onderdeel uit van de voorstellen van Basel III en zal vanaf 2018 als bindende minimumeis moeten gaan gelden. De NSFR stelt een minimale hoeveelheid stabiele financiering vast die banken moeten aanhouden, gebaseerd op de liquiditeitskenmerken van hun activa over een horizon van één jaar. Het doel van deze standaard is om al te grote afhankelijkheid van korte termijn financiering bij banken te voorkomen zodat zij bij marktinstabiliteit niet in liquiditeitsproblemen komen.

Indien voor een EKG-variant wordt gekozen waarbij het eigendom van het exportkrediet overgaat van de bank naar de investeerder zal het krediet van de bankbalans gaan en terugkomen op de balans van de investeerder. De NSFR zal samen met de overige voorstellen van Basel III de kans verkleinen dat banken in (betalings)problemen komen. Dit is gunstig voor de EKG aangezien hier alleen aanspraak op kan worden gemaakt wanneer een bank zijn betalingsverplichtingen aan de investeerder niet nakomt.

Vraag 52

Kunt u toelichten of er substantiële verschillen zijn in ontwerp tussen Nederland en andere lidstaten die een exportkredietgarantie aanbieden en zo ja, kunt u deze verschillen beschrijven?

Antwoord 52

Er zijn geen substantiële verschillen in ontwerp van de EKG tussen Nederland en andere lidstaten. Wel is het zo dat niet alle lidstaten evenveel varianten aanbieden. Duitsland kent al van oudsher een exportkredietgarantie voor zowel investeerders als Pfandbriefbanken. Bij het ontwikkelen van de Nederlandse exportkredietgarantie is goed gekeken naar het Duitse systeem en is dit voor de Nederlandse situatie werkbaar gemaakt. Nadat Nederland de exportkredietgarantie geïntroduceerd heeft hebben ook België en Frankrijk een exportkredietgarantie in het leven geroepen, respectievelijk een overdrachts- en een herfinancieringsvariant.

Vraag 53

Welke randvoorwaarden hanteren de verschillende benchmarklanden, en in het bijzonder Duitsland, Zweden, Finland en Denemarken bij hun exportkredietfinanciering?

Antwoord 53

Ik beschik niet over een volledig overzicht van alle voorwaarden waartegen andere landen eventueel financiering verschaffen. Dat verschilt sterk per land en per vorm van financiering. Andere landen (of ECA's) hoeven deze voorwaarden ook niet openbaar te maken.

Met betrekking tot de EKG en vergelijkbare instrumenten hanteren de genoemde landen allemaal criteria met betrekking tot de acceptatie van banken die zich laten funden met een EKG. Deze criteria zijn niet identiek, maar komen er telkens op neer dat geen EKG of vergelijkbaar instrument wordt uitgereikt als de verzekeraar de kans reëel acht dat onder de EKG of een vergelijkbaar instrument moet worden uitbetaald vanwege insolventie van de bank.

Bij zowel Duitsland, Zweden, Finland en Denemarken is het vrijwel altijd een voorwaarde dat de onderliggende transactie EKV-dekking heeft (en dus is de lening gebonden aan een exporttransactie). Daarnaast gelden in elk geval de volgende aanvullende voorwaarden:

Duitsland:

- Het land moet op de lijst met OESO ODA-ontvangers (ontwikkelingslanden) staan
- Minimale krediettermijn van 4 jaar

Zweden:

- Aanvrager moet bewijzen dat een buitenlandse concurrent toegang heeft tot goedkope financiering en dat de financiering een 'dealbreaker' is
- Maximaal 50% buitenlands bestanddeel
- Maximaal 30% lokale kosten
- Minimale krediettermijn van 2 jaar en maximaal 5-10 jaar

Finland:

- Moet worden aangevraagd voor tekening van contract
- Bank blijft bestaan als tussenpersoon en moet voldoen aan verschillende voorwaarden

Denemarken:

- De bank blijft bestaan als tussenpersoon en de onderliggende transactie moet door de bank worden beoordeeld als acceptabel.

Vraag 54

Kunt u een kwantificering geven van de voorsprong die exporteurs uit landen met directe steun hebben? In hoeverre loopt de Nederlandse concurrentiepositie als gevolg van de in Nederland gekozen exportkredietfinanciering achter op die van het buitenland?

Vraag 55

Kunt u een kwantificering geven van de voorsprong die exporteurs uit landen met directe steun hebben? In hoeverre loopt de Nederlandse concurrentiepositie als gevolg van de in Nederland gekozen exportkredietfinanciering achter op die van het buitenland?

Antwoord 54 en 55

Dit valt niet te kwantificeren. Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 19 hebben exporteurs in landen met een publiek loket mogelijk een voordeel omdat er een (overheids)loket beschikbaar is waar tegen voorwaarden exportfinanciering kan worden verkregen. Nederlandse exporteurs hebben geen toegang tot een dergelijk loket en ondervinden daar potentieel nadeel van. We weten niet hoeveel aanvragen een dergelijk loket zou ontvangen, en ook niet of er op dit moment transacties zijn die niet doorgaan omdat er geen exportloket is.

Aan de andere kant is het effect op de concurrentiepositie afhankelijk van hoe de CIRR zich verhoudt tot rentes waartegen commerciële banken Nederlandse exporteurs kredieten aanbieden, met of zonder dekking van de EKG. In het geval van een EKG is de prijs vergelijkbaar met de rente op Nederlandse staatsobligaties en de bijkomende opslag voor het minder liquide karakter van een EKG. De EKG zorgt er dus voor dat een exportkrediet goedkoper kan worden aangeboden. We weten niet tegen welke prijs of voorwaarden buitenlandse concurrenten van Nederlandse exporteurs leveren aan afnemers, maar de Nederlandse rente op staatsobligaties is relatief laag in internationale vergelijking.

Vraag 56

Hoe groot is de directe financiering van de benchmarklanden, en in het bijzonder die van Duitsland, Zweden, Finland en Denemarken? In hoeverre verschilt hun concurrentiepositie als gevolg hiervan met die van Nederland?

Antwoord 56

Duitsland: € 1,200 mln verstrekt krediet via directe exportfinanciering in 2012

Zweden: € 2,786 mln verstrekt krediet via directe exportfinanciering in 2012

Finland: € 882 mln verstrekt krediet in 2012

Denemarken: € 752 mln verstrekt krediet via de export loan faciliteit in 2012

Bij directe financiering wordt in dit geval uitgegaan van: publiek financieringsloket, renteondersteuning (CIRR faciliteit) en staatsherfinanciering. De informatie over 2013 en 2014 is nog niet beschikbaar in OESO gegevens. Zie verder het antwoord op de vragen 54 en 55.

Vraag 57

Op welke onderdelen van de exportkredietfaciliteiten is het wél mogelijk de faciliteiten van de andere landen te volgen?

Antwoord 57

Zoals in de begroting van het ministerie van Financiën staat streeft Nederland ernaar om 'best in class' te zijn als het gaat om het aanbod van exportkredietfaciliteiten. We bieden via ADSB alle instrumenten als verzekeraar die zijn toegestaan binnen de internationale regelgeving en waaraan behoefte bestaat bij de Nederlandse exporteurs. In de continue dialoog met de klanten wordt voortdurend gekeken of het productenpallet afdoende is en voorziet in de behoefte. Uit de beleidsdoorlichting blijkt dat het aannemelijk is dat de EKG doeltreffend is. De concurrentiepositie van Nederlandse exporteurs is daardoor beter ten opzichte van de situatie zonder EKG.

Vraag 58

In welke mate is er geen sprake van een level playingfield binnen de EU?

Antwoord 58

Er is in die zin geen sprake van een level playing field dat de verschillende landen binnen de EU verschillende beleidskeuzes kunnen maken, maar uitsluitend binnen de internationaal overeengekomen voorwaarden (zie ook antwoord vraag 59).

Vraag 59

Onder aan blz. 13 staat 'Enige verschillen op het level playingfield zijn dan ook onoverkomelijk.' Wordt er tegen dit ongelijk speelveld binnen Europa niet door 'Bussel' opgetreden? Zo ja, hoe. Zo, nee waarom niet?

Antwoord 59

De OESO heeft een kader opgesteld waarbinnen overheden zelf invulling kunnen geven aan de wijze waarop zij hun exportkrediet(verzekerings)faciliteit willen inrichten. De keuzes die worden gemaakt zijn onder andere afhankelijk van politieke voorkeuren (zie antwoord vraag 18). Zo zijn er bijvoorbeeld minimumpremies afgesproken, maar overheden kunnen ervoor kiezen om hogere premies in rekening te brengen. Brussel kan overheden niet dwingen om de overeengekomen "bodem" te hanteren. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor regels met betrekking tot Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Brussel kan landen niet verbieden om hier om politieke redenen voor strengere regelgeving te kiezen dan binnen Europa is overeengekomen.

Vraag 60

Kunt u aangeven welk percentage van de Nederlandse export gebruik maakt van een EKG?

Antwoord 60

De totale export in Nederland in 2013 bedroeg ruim EUR 500 miljard. In 2013 is er voor 3 miljard aan EKV-polissen uitgereikt. Dit is 0,6% van de totale export. In 2013 is er voor EUR 269 miljoen aan exportkredietgaranties uitgereikt. Dit betreft 9% van de EKV en 0,1% van het totaal van de export. Slechts een beperkt deel van de export komt echter in aanmerking voor een exportkredietverzekering (zie antwoord vraag 50) en zonder exportkredietverzekering wordt er geen EKG afgegeven.

Vraag 61

Bij de bepaling van de additionele garantieverplichtingen wordt er uitgegaan van 10% van het totale gegarandeerde bedrag omdat het risico beperkt is tot één betalingstermijn. Kunt u dit verhelderen of aannemelijk maken? Om welk bedrag gaat het?

Antwoord 61

Dit is een voorzichtige aanname. Voor exportkredieten is het gebruikelijk dat betaald wordt in halfjaarlijkse termijnen. Het risico dat de EKG dekt is feitelijk beperkt tot één halfjaarlijkse betalingstermijn. Het gaat op zijn minst om middellange krediettermijnen. Indien de financiering langer dan vijf jaar loopt is de 10% - waarvoor gekozen is om de administratie overzichtelijk te houden – dus een te hoge inschatting. In de praktijk zit bij de financiering met een EKG tussen de eerste en de laatste termijnbetaling gemiddeld 7,5 jaar. Voor de definitieve garanties (stand ultimo februari 2015) wordt EUR 83 miljoen meegenomen in de garantieverplichtingen. Op basis van de betalingsschema's zal echter, op basis van één termijnbetaling, de maximale schade EUR 52 miljoen bedragen (zie antwoord vraag 2). De totale additionele garantieverplichting bedraagt EUR 152 miljoen (stand ultimo februari 2015). Hierin zijn ook de voorlopige garanties opgenomen. De betalingsschema's van deze transacties staan echter nog niet vast waardoor er nog geen vergelijking kan worden gemaakt met de daadwerkelijke termijnbetalingen.

Vraag 62

Kunt u toelichten aan welke banken tot nu toe een exportkredietgarantie is afgegeven?

Antwoord 62

De exportkredietgarantie dekt het risico op banken af en wordt afgegeven aan investeerders. Voor investeerders bestaat geen verplichting om in te stemmen met openbaarmaking van hun betrokkenheid. Bovendien staat het investeerders vrij hun belang door te verkopen aan andere gekwalificeerde investeerders.

Tot op heden zijn EKG's afgegeven op ING, ABN Amro, Rabobank, Deutsche Bank, Commerzbank en Société Générale.

Vraag 63

Op basis van de EU-regels voor staatssteun geldt dat voor de EKG tenminste een kostendekkende premie moet worden gevraagd. Kunt u onderbouwen of hier sprake is van een kostendekkende premie?

Vraag 64

Kunt u de jaarlijkse defaultkans per rating onderbouwen of aannemelijk maken?

Antwoord 63 en 64

Om te bepalen of de premie kostendekkend is moeten twee zaken worden beschouwd: dekken de premie-inkomsten de gemaakte kosten en zijn ze voldoende om mogelijke toekomstige schade-uitkeringen uit te vergoeden? Wat de kosten betreft: die zijn voor de staat nihil aangezien ADSB geen aanvullende vergoeding ontvangt voor de additionele werkzaamheden. Voor de kans op en omvang van toekomstige schade-uitkeringen kan gekeken worden naar de defaultkansen van de banken die in verzekering zijn genomen. In de beleidsdoorlichting is er een berekening gemaakt over de portefeuille ultimo november 2014. Hierbij is gekeken naar het nog lopende risico op basis van de rating en de bijbehorende defaultkansen op basis van de "Annual Default Rate Study 1920 – 2012" van rating agency Moody's.

In de EKG-portefeuille bevonden zich ultimo november 2014 Rabobank (AA/Aa2), ING (A/A2), Société Générale (A/A2) en Deutsche Bank AG (A-/A3). Volgens Moody's bedroegen de jaarlijkse defaultkansen voor deze ratings respectievelijk 0,008%, 0,021% en 0,073%. De kans op een default is derhalve zeer klein (waarbij nog kan worden opgemerkt dat dit naar alle waarschijnlijkheid allemaal systeembanken zijn), maar kan niet worden uitgesloten. Overigens is ook de kans op een verandering in de rating klein. Hier is bovendien uitsluitend uitgegaan van de defaultkans en niet de "loss given default", dat wil dus zeggen dat de kans op terugbetalingen hierin niet is meegenomen. Het is aannemelijk dat de defaultkansen uit de studie van Moody's daarom een conservatieve schatting geven van het daadwerkelijke risico op de EKG-portefeuille. Zoals in de beleidsdoorlichting is berekend kan op basis van deze defaultkansen en de looptijden van de garanties een schade van ca. 217 duizend euro worden verwacht, 108 duizend na recuperatie. Hier staan ontvangen premies van 620 duizend euro tegenover.

De exportkredieten die worden verstrekt en door de staat worden verzekerd/gegarandeerd kennen doorgaans een langere looptijd. Dit beperkt het bedrag waarover uit hoofde van de garantie risico wordt gelopen. Bij een exporttransactie van 500 miljoen euro die tien jaar lang loopt gaat het om een jaarlijks termijnbedrag van 50 miljoen euro dat doorgaans wordt opgesplitst in twee halfjaarlijkse termijnen van elk 25 miljoen euro. Dit is het bedrag waarover uiteindelijk risico wordt gelopen voor een periode van twee maanden gedurende het jaar. Het risico kan zich slechts eenmalig voordoen aangezien er bij betalingsproblemen van een bank wordt gekozen voor een alternatieve bank om de betalingen van de debiteur te verwerken.

Het risico dat de staat op zich neemt met de EKG is derhalve beperkt, maar dat neemt niet weg dat dit voor een investeerder een groot verschil maakt. De investeerder verkrijgt immers een financieel product met het risico van de Nederlandse staat met een wat hogere rente dan staatsobligaties (en een kleinere liquiditeit) en hoeft daardoor geen uitgebreide *due diligence* meer te verrichten. Institutionele beleggers zullen normaal gesproken binnen het bestaande beleggingsmandaat risico kunnen nemen op de Nederlandse staat.

Vraag 65

Kunt u toelichten welk deel van de investeerders die profiteren van een exportkredietgarantie bestaat uit institutionele beleggers?

Antwoord 65

Ongeveer 90% van de garanties (op basis van het bedrag) is uitgereikt aan institutionele beleggers (verzekeraars en pensioenfondsen). De overige 10% bestaat uit (Pfandbrief)banken.

Vraag 66

U stelt dat de EKG voor banken vooral interessant is voor transacties vanaf € 100 miljoen. Probeert de overheid op enigerlei wijze de interesse te wekken bij banken voor kleinere transacties zodat ook kleinere exporteurs een kans krijgen? Zo ja, hoe?

Antwoord 66

Zoals in de beleidsdoorlichting is beschreven wordt getracht hierin te voorzien door het aanbieden van varianten van de EKG. Met name de zogeheten Pfandbriefvariant is geschikt voor kleinere transacties. Een bank hoeft hiervoor in eerste instantie niet meteen een investeerder te zoeken (het krediet wordt opgenomen in het Pfandbriefregister van de bank) zodat de transactiekosten aanzienlijk lager zijn dan wanneer wel een investeerder gevonden moet worden en vervolgens documentatie moet worden opgesteld. Dit blijkt ook in de praktijk; de Pfandbriefvariant is inmiddels een aantal keren toegepast voor relatief kleine transacties.

Vraag 67

Kunt u de nieuwe vierde variant die u in de kabinetsreactie aankondigt nader (uitgebreid en toegankelijk) toelichten?

Antwoord 67

Een uitgebreide toelichting op de nieuwe notes-variant is te vinden in het Toetsingskader Risicoregelingen dat als bijlage 2 aan de kabinetsreactie is gehecht.

Vraag 68

Welke verbeterpunten uit de beleidsdoorlichting) neemt u wel, en welke neemt u niet over bij de in de kabinetsreactie aangekondigde vierde variant? Kunt u uw antwoord uitgebreid motiveren?

Antwoord 68

Uit de beleidsdoorlichting blijkt dat met name een grotere handelbaarheid van exportkredieten en een ruimere keuze aan financieringsmogelijkheden nog punten van aandacht zijn. Daarom maakt de nieuwe variant het mogelijk het benodigde kapitaal voor een exporttransactie in kleinere stukken, obligaties, op te knippen zodat verschillende investeerders gezamenlijk het benodigde kapitaal voor een specifieke transactie kunnen opbrengen. Dit kan de handelbaarheid vergroten, al wordt het nooit zo liquide als overheidsobligaties. Doordat financiers na de introductie van deze nieuwe notes-variant kunnen kiezen uit vier EKG-varianten wordt tevens ook een ruimere keuze aan financieringsmogelijkheden passend voor de specifieke exporttransactie geboden.

Vraag 69

Wat zijn de te verwachten effecten van de in de kabinetsreactie aangekondigde vierde variant? In hoeverre wordt het gelijkwaardig speelveld van de Nederlandse exporteurs hiermee hersteld?

Antwoord 69

De vierde variant binnen de EKG leidt tot nog meer bronnen van financiering (andere type investeerder). Dit is gunstig voor exporteurs omdat dit zal bijdragen aan lagere financieringskosten en dus een betere concurrentiepositie. Voor alle varianten binnen de EKG geldt overigens dat deze tot dezelfde risico's voor de staat leiden. De vierde variant leidt dus niet tot additionele of andere risico's binnen de EKG.

Vraag 70

Wat gaat u doen met de aanbeveling dat het van belang blijft de premie te blijven monitoren? Wanneer wordt de Kamer hierover geïnformeerd?

Antwoord 70

In de beleidsdoorlichting EKV in 2016 zal de EKG worden meegenomen. De berekening van de kostendekkendheid van de faciliteit zal hier ook onderdeel van uitmaken.

Vraag 71

De beleidsdoorlichting stelt dat onderzoek naar de doeltreffendheid van de EKG moeilijk is. Probeert u op enigerlei wijze de inzichtelijkheid van de doeltreffendheid van de EKG te verbeteren. Zo ja, hoe?

Antwoord 71

Inherent aan de EKG – evenals de EKV – is dat vrijwel nooit met zekerheid kan worden vastgesteld wat zou zijn gebeurd als de EKG of EKV niet zou zijn afgegeven. Anders geformuleerd: de 'counterfactual' ontbreekt. In overleg met de klanten – de continue dialoog met de sector – wordt voortdurend gekeken of het productenpallet afdoende is en voorziet in de behoefte. Hierbij wordt overigens wel altijd getoetst aan de randvoorwaarden omtrent budgettaire consequenties, marktverstoring en of het valt binnen de doelstelling van de EKV-faciliteit. Daarnaast zijn de internationale randvoorwaarden noodzakelijke voorwaarden waaraan moet worden voldaan.

Vraag 72

Wordt dit onderzoek uitgevoerd door het ministerie van Financiën, of door een externe partij?

Vraag 73

Wat zijn de uitgangspunten en randvoorwaarden bij dit onderzoek? Wordt net als in de beleidsdoorlichting EKG uitgegaan van de randvoorwaarden 'minimale budgettaire consequenties' en 'het niet verstoren van de markt' of worden ook alternatieve scenario's (zoals directe financiering) onderzocht?

Vraag 74

Wat betekent de opmerking 'het kost veel tijd om een nieuw instrument doeltreffend in de markt te zetten' voor het tijdpad van de eventueel in te voeren resultaten van het (op pagina 30) aangekondigde onderzoek?

Vraag 75

Zal er in het voormeld aangekondigde onderzoek een relatie worden gelegd met de resultaten van de beleidsdoorlichting Exportkrediet- en investeringsverzekeringen die u voor 2016 heeft aangekondigd?

Vraag 76

Kunt u toelichten wanneer het onderzoek naar de mogelijkheid om de exportkredietgarantie zodanig te verbeteren dat het een volwaardig alternatief is voor de financieringsinstrumenten die door andere overheden worden aangeboden, naar de Kamer gestuurd zal worden?

Antwoord 72 tot en met 76

Bij de referentie naar de Miljoenennota en begroting van Financiën van 2014 ging het niet om apart of extern onderzoek. In continue overleg met banken en met de exportsector wordt bekeken in welke mate het Nederlandse exportfinancieringsinstrumentarium verder ontwikkeld kan of moet worden. De EKG-beleidsdoorlichting, de ingezette verbeteringen van de EKG, maar ook de maatregelen genoemd in de brief waar in het antwoord op vraag 46 aan gerefereerd wordt zijn hier invullingen van.